

Opsøgende Sundhedsindsats til svært marginaliserede veteraner.

Udredning af forholdene omkring 3-årigt projekt
om sundhedsindsats for hjemløse veteraner

Resume

Lene Tanderup og Henrik Thiesen
SundhedsTeam, Center for Udsatte Voksne og Familier
Københavns Kommune 2020

Resume af

Opsøgende Sundhedsindsats til svært marginaliserede veteraner.

Udredning af forholdene omkring 3-årigt projekt om sundhedsindsats for hjemløse veteraner

Lene Tanderup og Henrik Thiesen
SundhedsTeam, Center for Udsatte Voksne og Familier

Københavns Kommune december 2020

Forord

Denne undersøgelse er blevet til på baggrund af en opfordring fra socialborgmester Mia Nyegaard i Københavns Kommune som efter møde med interessenter fra organisationer i forsvaret besluttede at undersøge behov og muligheder for at udvikle et samarbejde om de mest udsatte soldaterveteraner, mellem Københavns Kommune, Veterancentret og eventuelt andre interessenter. Undersøgelsen er blevet til ud over det daglige arbejde i SundhedsTeam.

Det danske forsvar har udsendt soldater til tjeneste i udlandet gennem mange år og man er i de senere år blevet opmærksom på at en vis andel af disse soldater kommer hjem med traumatiske oplevelser som præger livet efter hjemkomsten.

Vi er i SundhedsTeam med jævne mellemrum stødt på veteraner som har været så præget af traumer at de er endt i misbrug og hjemløshed, sommetider år efter udsendelsen. Det har derfor været naturligt for os at udforske området og i 2019 gik vi i gang med at beskrive et projekt med opsøgende arbejde overfor de mest udsatte og hjemløse veteraner¹. Projektbeskrivelsen blev testet ved samtaler med medarbejdere i forsvaret hen over efteråret 2019 og vi fik generelt en meget positiv modtagelse af projektet og beskrivelsen af et tværsektorielt samarbejde mellem socialforvaltningen og forsvarets opsøgende sociale medarbejdere. I vinteren 2019-20 har vi derfor yderligere opsøgt institutioner på veteranområdet for at sætte projektet i en direkte sammenhæng med det daglige arbejde med udsatte veteraner. I begyndelsen af februar har vi på invitation fra forsvarsministeriet og veterancentre deltaget i workshop om evaluering af veteranindsatsen og også her fik projektet en positiv modtagelse.

Efter møde imellem parter fra forsvaret og Socialforvaltningen i Københavns Kommune blev det i foråret 2020 besluttet at der skulle gennemføres en nærmere udredning af behovet sundhedsindsatser for hjemløse veteraner i et samarbejde mellem Københavns Kommunes SundhedsTeam, Forsvarets Veterancenter og Soldaterlegatet². Denne udredning er nu gennemført og afrapporteres her.

I rapporten gennemgår vi de behov og forandringer som forsvaret har identificeret og hvor vi kan medvirke til en forbedring. Vi ser på de estimer som er på antal og fordeling af svært udsatte veteraner og via cases beskriver vi hvordan en sundhedsfaglig opsøgende enhed kan medvirke til bedre forløb.

Forsvarets ønsker og behovsestimater sammenholdes med de besøg i forskellige veterantiltag som vi har gennemført i 2020 og vi gennemgår hvordan vi ser mulighederne for samarbejde fra vores udgangspunkt.

December 2020

Henrik Thiesen
Overlæge og leder, SundhedsTeam

Lene Tanderup
Sygeplejerske, SundhedsTeam

¹ Opsøgende sundhedstjeneste til socialt udsatte, marginaliserede veteraner

² SO17 3-årigt projekt om sundhedsindsats for hjemløse veteraner. Overførselssagen 2019-2020

Resume

Københavns Kommunes Borgerrepræsentation blev i foråret 2020^{3,4,5} enig om at igangsætte en sundhedsindsats for hjemløse veteraner i et samarbejde mellem Københavns Kommunes SundhedsTeam, Forsvarets Veterancenter og Soldaterlegatet. Da der ikke er afsat finansiering til projektet, har det indtil videre kun været muligt initialt at gennemføre en udredning af området hen over 2. halvår af 2020, samt udforske mulighederne for samarbejde med forskellige aktører på soldaterveteranområdet, herunder Veterancentret i København.

Veterancentret hører under Forsvarsministeriets Personalestyrelse og er en del af Forsvarets tilbud til nuværende og tidligere medarbejdere.

Veterancentret består af fire afdelinger; Stab, Videntcenter, Rådgivnings- & Rehabiliteringsafdelingen samt Militærpsykologisk Afdeling. I denne sammenhæng er især Rådgivnings- & Rehabiliteringsafdelingens opsøgende rådgivere, som er målrettet veteraner med psykiske efterreaktioner fra udsendelse med forsvaret, en relevant samarbejdspartner, men også andre dele af Veterancentret, samt boformer og behandlingstilbud udenfor Veterancentret, er relevante i forhold til iværksættelse af behandling og rehabilitering.

Rapportens forfattere har i denne udredning set nærmere på

1. Undersøgelser og opgørelser som findes på veteranområdet og herunder antallet af særligt udsatte veteraner og deres problemer.
2. Aktørerne på veteranområdet og deres behov for en sundhedsindsats målrettet de mest udsatte veteraner.
3. Forsvarets evaluering af behov og ønsker til den fremtidige indsats.

Undersøgelser og opgørelser over svært udsatte veteraner

Ca. 40.000 personer i Danmark har været udsendt. Der er ikke nogen præcis opgørelse over antallet af særligt udsatte veteraner, men der er undersøgelser af de udsendte i en række ISAF-styrker (International Security Assistance Force) som angiver at ca. 13,5% af de udsendte har problemer, blandt andet i form af PTSD.

Det betyder at ca. 5.400 personer har forholdsvis alvorlige traumer efter udsendelse. Men ikke alle har været udsendt i ISAF, og ansatte i Veterancentret estimerer at 10% eller ca. 4.000 har problemer som kan behøve hjælp. Den gruppe som er særligt socialt udsat og i risiko for vedvarende misbrug og hjemløshed udgør så igen en mindre andel, som er estimeret til 1 % af det

³<https://www.kk.dk/nyheder/koebenhavns-raadhus-klar-med-hjaelpepakker-mod-coronaens-skadevirkninger>

⁴ https://www.kk.dk/sites/default/files/uploaded-files/aftale_om_overfoerselssagen_2019-2020.pdf

⁵ https://www.kk.dk/sites/default/files/uploaded-files/overfoerselssag_2020_faktaark.pdf

samlede antal udsendte eller ca. 400 personer på landsplan. Øst for Storebælt er det samlede antal ca. 15300 veteraner, svarende til at der aktuelt er ca. 150 svært udsatte veteraner.

Vi ved fra hjemløseområdet at gruppen af svært udsatte også omfatter tilgrænsende grupper, som i perioder har alvorlige problemer. I de videnskabelige opgørelser finder man at ca. 3% af de udsendte har alvorlige problemer, blandt andet i form af kompleks PTSD, som kommer til udtryk blandt personer med langvarig belastning og eventuelt barndomstraumer. Denne risikogruppe vil i perioder have behov for en tæt, eventuelt opsøgende, indsats for ikke at glide ud mere ekstrem marginalisering. Et estimat på antallet af personer som er svært udsatte eller i risiko for at blive det vil derfor være 450 – 500 personer øst for Storebælt.

Aktørerne på veteranområdet og deres behov

Rapportens forfattere har over sommeren 2020 besøgt de tilbud til udsatte veteraner som vi har kunnet opspore og lave besøgsaftaler med.

Vi har besøgt og talt med medarbejdere fra følgende tilbud:

- Veteranhjemmet, København
- Soldaterlegatet, København
- Veterancentret, København
- Veterancentret Slagelse
- KFUM's soldatermission Veteranbo, Høvelte
- Natur Retreat for Veteraner, Strynø
- 2 besøg på SUF Veteranhjem Fyn
- VeteranHaven, Slagelse
- Surfgaarden, Klitmøller
- DIF Soldaterprojekt
- Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen (BIF), Københavns Kommune.

Vi har forud for besøgene fremsendt vores projektbeskrivelse til tilbuddene og bedt medarbejdere og ledere om at vurdere, om der er behov for en sådan indsats, og om det ville være brugbart i sammenhæng med det enkelte tilbud. Vi har bedt om at få trukket fejl og mangler frem i det forlæg vi har fremsendt, men er endt alle de steder vi har besøgt, med at få en meget positiv tilbagemelding. Den detaljerede gennemgang findes i afsnit 3.2.

Stort set alle steder har man kunnet beskrive behov som ikke dækkes af sundhedsvæsenet, og især strukturelle barrierer som optræder når man har at gøre med personer med multisygdom og eventuelt misbrug.

Veterancentrets opsøgende medarbejdere beskriver et behov for en specialiseret indsats, som kan arbejde med både sociale og helbredsrelaterede problemer. Der er behov for at have mulighed for at opstarte behandling og få taget hånd om problemer på veteranernes 'hjemmebane', i en mindre 'formel' setting. Det giver en mulighed for at handle på stedet, uden at skulle henvise til

større systemer, hvilket vil være en fordel i forhold til målgruppen som befinder sig på kanten af samfundet.

På boformerne er der behov for at kunne indlede misbrugssamtaler og behandling på stedet. Man oplever at der er en kraftig barriere for den enkelte veteran overfor at skulle henvende sig i et misbrugsbehandlingssystem og at det at man kan indlede behandling på stedet, vil kunne nedbryde nogle af disse barrierer. Man ser også et behov for at kunne forberede den enkelte veteran på et ophold, ved for eksempel at kunne abstinensbehandle og stabilisere veteranen inden ankomst. Der er hos nogle et behov for assistance til at kunne vedligeholde og henvise til behandling lokalt og ikke mindst at der er en enhed som kan følge op på den enkelte efter afrejse fra stedet igen. På en af boformerne opfordrede man til at inddrage peer-netværk og frivillig-tilbud både før og efter ophold på boformer.

En beboer på en af boformerne havde tilbragt flere år i sin bil og havde ikke accepteret hjælp udefra. Forelagt vores projektbeskrivelse mente han, at han kunne have accepteret lavtærskelhjælp som antibiotika og kravløse samtaler og sandsynligvis på den måde ville have accepteret kontakt med 'systemet' på et tidligere tidspunkt.

Den kommunale veterantovholder oplever at psykiske problemer og misbrug forhindrer kontinuitet i forhold til jobcentre og de tilbud som findes der. Nogle veteraner som har modtaget erstatninger og ikke vil acceptere at være borgere i et socialt system, melder helt fra overfor det offentlige system, men glemmer samtidig, at erstatningen ikke holder evigt. Opsøgende tilbud og misbrugsbehandling hos den enkelte ses som et behov, der vil kunne løse en del problemer som den enkelte har med det kommunale system.

DIF Soldaterprojekt (Dansk Idrætsforbund) er ikke umiddelbart et tilbud som er målrettet svært udsatte veteraner, men efter et møde med deltagelse af medarbejdere fra DIF blev vi kontaktet med henblik på lægeattester til paraolympiaden, så også for veteraner med fysiske handicap alene, ser der ud til at være barriere, som kan være relevant for en lavtærskelenhed.

VeteranHaven er det eneste helt igennem frivillige og peer-drevne sted vi har besøgt. Man beskriver sig selv som værende et tilbud som hjælper krigsveteraner med at hele, samt en socialøkonomisk virksomhed der bygger bro til arbejdsmarkedet for folk med forskellige udfordringer gennem fleksjobsansættelser samt praktik- og jobafklaringsforløb. Man oplever, at der indimellem kan være psykiske og somatiske problemer hos den enkelte veteran som kræver rådgivning, og hvor det vil være en fordel at have en kontakt som er kendt og kan rådgive på stedet.

Generelt søger alle organisationer og institutioner på tværs en mulighed for at interagere med sundhedsfaglige personer og inddrage det sundhedsfaglige i den proces, som leder hen imod rehabilitering for den enkelte veteran. Man kan opfatte den sundhedsfaglighed man søger som meget specialiseret på opgaven, men samtidig omfatter det en generel og holistisk tilgang til sundhed som en del af en proces som også involverer andre elementer, som for eksempel genskabelse af netværk i en større struktur og forebyggelse af skader på grund af livsstil.

De ønsker man har til en sundhedsindsats blandt de veteranmedarbejdere vi har talt med, er alle indenfor den ramme som allerede udfyldes af SundhedsTeam i forhold til hjemløse i Københavns Kommune.

I efteråret 2019 præsenterede vi som de første, projektbeskrivelsen til sekretariatsleder Dorte Skov-Jespersen, Danske Veteranhjem og daglig leder af Veteranhjem København, Nicklas Funch. Den meget positive modtagelse førte til et samarbejde om hjemløse veteraner i København og et videre arbejde med projektbeskrivelsen.

Vi har siden kunnet indlede samarbejde med flere af de institutioner og medarbejdere som vi har haft kontakt med og i forhold til Veteracentrets opsøgende medarbejdere har ledelsen af Veteracentret godkendt og understøttet medarbejdernes samarbejde med SundhedsTeam. Der er ingen gensidigt formelle samarbejdsaftaler da vi ikke kan forpligte os uden yderligere tilførsel af medarbejdertimer.

Vi har i afsnit 5, i detaljer beskrevet de samarbejdscases vi har haft, og i en del af disse cases er der overgange mellem forskellige veterantiltag som SundhedsTeam umiddelbart har kunnet gå ind i, med den metode vi tilbyder. Vi har i afsnit 5 ligeledes reflekteret over hvilken rolle og samarbejde vi kan se fra vores udgangspunkt, i forhold til hver enkelt institution eller tiltag.

Forsvarets evaluering af behov og ønsker til den fremtidige indsats

Forsvaret har gennemført en evaluering af veteranindsatsen i 2020. I nærværende rapport har vi taget udgangspunkt i *Evalueringen af den samlede veteranindsats. Delrapport 2:5. Rehabilitering af de mest udsatte veteraner*⁶. I evalueringen ser man samlet på Veteracentrets og andre offentlige myndigheders tilbud samt de frivillige og faglige organisationers arbejde i tiltag på forskellige niveauer, og man vurderer den nuværende og fremtidige indsats på rehabiliteringsområdet.

Vi har punkt for punkt set på den nuværende indsats og vurderet hvor vi kan byde ind på samarbejde med de nuværende tiltag og hvor vi ser snitflader til SundhedsTeams arbejde. I vurderingen af den fremtidige indsats har vi forholdt os til den erfaring og viden vi har opsamlet gennem årene og forholdt os til om vi kan understøtte den ønskede udvikling ved at være en del af veteranarbejdet.

Fra vores side ses forsvarets evaluering at matche mange af de vurderinger og ønsker som vi også har stødt på ved vores besøg, og vi har derfor også sammenfaldende interesser og muligheder for at understøtte ønskerne for udvikling. SundhedsTeam kan især medvirke til rehabiliteringsprocessen på tværs af institutioner og sektorer for veteraner med multisygdom, herunder psykiske sygdom i kombination med rusmiddelmisbrug og -afhængighed. SundhedsTeam har ligeledes en baggrund i kontinuert forskning og evaluering gennem andre projekter, som har været tilknyttet teamet, og vil kunne understøtte den forskning som allerede foregår og skal foregå fra Veteracentret.

⁶ <https://fmn.dk/globalassets/fmn/dokumenter/strategi/veteraner/-veteranevaluering-delrapport-2-rehabilitering-.pdf>

Vi har i rapportens afsnit 6 i detaljer beskrevet punkt for punkt hvor vi med vores baggrund og metode kan byde ind i et samarbejde.

Konklusion

Set fra vores position er der et betydeligt sammenfald mellem SundhedsTeams indsats og arbejdsmetode og det system, som er aktivt omkring de mest udsatte veteraner. Vi har i det forløbne halve år kunnet deltage i adskillige indsatser for udsatte veteraner med meget kort varsel, og der har i alle tilfælde været en umiddelbar fremgang i veteranens tilstand og mulighed for at kunne tage imod tilbud fra andre veterantilbud.

Samlet set er antallet af svært udsatte veteraner i region H og region Sjælland omkring 150-160, men antallet af veteraner, som er i risiko for at udvikle alvorlige problemer kan estimeres, ud fra den forskning som foreligger, til at være op mod 500, altså 3 gange større.

Alt i alt mener vi derfor at det projektforslag som vi har fremlagt for parterne i Soldaterlegatet, Veterancentret og Københavns Kommune er realistisk, hvad angår estimerede udgifter og ansættelsesbehov. Det er erfaringsmæssigt dyrt at oprette og drive en sundhedsindsats, så ved at placere det i en allerede eksisterende enhed, vil det være relativt billigt at opretholde i en treårig projektperiode og forholdsvis enkelt at nedlægge, hvis behovet og fordelene mod forventning ikke skulle matche indsatsen.

Gniben, februar 2020

Links til deltagere i udredningen.

SundhedsTeam

<https://sundhedsteamet.kk.dk/>

Veterancentrets opsøgende indsats

<https://veterancentret.dk/da/arbejdsomraader/veteraner/opsogende-indsats/>

DIF Soldaterprojekt:

<https://www.difsoldaterprojekt.dk/>

Veteranhjem København

<https://www.veteranhjem.dk/koebenhavn/kontakt-koebenhavn.aspx>

Soldaterlegatet, København

<https://soldaterlegatet.dk/>

KFUM's soldatermission og Veteranbo, Høvelte:

<https://www.kfums-soldatermission.dk/hoevelte>

<https://www.kfums-soldatermission.dk/veteranbo>

Natur Retreat for Veteraner, Strynø

<https://naturretreatforveteraner.dk/>

SUF Veteranhjem Fyn

<https://suf.dk/afdelinger/region-syddanmark/suf-veteran>

VeteranHaven, Slagelse

<https://www.veteranhaven.dk/>

Surfgaarden, Klitmøller

<https://www.surfgaarden.dk/>

DIF Soldaterprojekt

<https://www.difsoldaterprojekt.dk/>

Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen (BIF), Københavns Kommune.

<https://www.kk.dk/bif>

Socialforvaltningen Københavns Kommune

<https://www.kk.dk/sof>

Center for Udsatte Voksne og Familier

<https://www.kk.dk/institution/center-udsatte-voksne-og-familier>

**Opsøgende Sundhedsindsats til svært marginaliserede veteraner. Udredning af forholdene omkring
3-årigt projekt om sundhedsindsats for hjemløse veteraner**

Lene Tanderup og Henrik Thiesen
SundhedsTeam, Center for Udsatte Voksne og Familier

Københavns Kommune december 2020

